

www.uns.edu.rs

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 4. У Будиму 10. Фебруара 1864. Год. VI.

Свештеници и школа.

Има люди кои вичу на свештенике, да се о школи слабо брину, да неће нит маре да е надгледаю и уобште да ову страну свое дужности највећма занемараваю.

Ели ово истина? — Од люди кои тако говоре има их много кои ца нашу цркву и свештенство највећма мрзе, па само зато и говоре, а другиче се неби никад школе ни сетили. Њима е три у оку, што е школа са црквом споена, и од пакости би свашто учинили, да их почупаю. На те нећемо ни да се обазремо.

Ал има и други, кои школу и свештенство поштују, кои нишошто нису ради почупати их, и само из любви према цркви и школи уздишући говоре: „Кад би се свештеници само мало више за школу заузимали и мало више учитељ пазити хтели!

На ове гласе несмемо немарни бити, они нас примораваю ствар ову озбиљније разгледати и видити ел' истина, да свештеници свое дужности у погледу школе и учитеља занемараваю, да несвршую оно, што се од њи праведно исчекивати има. Укор овај ако е истинит онда е и тежак, али и вредан, да га свойски прегледамо.

Ја ћу овде само о одношењу свештеника према школи говорити, почем е о одношењу учитеља према свештенству и цркви у листу овом већ више реда реч била. У овом говору нећу ништа измишљати, но само оно навести, што е свуд за истину припознато и што из устројства цркве и државе само по себи исходи.

Одношенј свештеника према школи означено е већ у одношењу цркве према школи о чему е такође већ реч била. Црква као тело Христово има од њга као главе свое налог па дужност и право све свое чланове пазити, њи добром и правом раном питати, у свима побожност неговати и њи душевним оружјем толико наоружати, да могу свако непријатељско насртањ одбити и одр-

жати се. А почем сви они цркви припадаю кои су се у нъой крстили, па и сва деца, коя су се св. крштѣм у Христа обукла, и почем баш деца найвише требаю воспитаня и науке особито християнске тако, да у томе ни наймаиѣ оскудице отрпити немогу, а да за кратко време сасвим непропадно, то има дакле црква найвеѣма пазити на тај завод, у ком се деца воспитаваю. Одношенѣ цркве и школе недасе вальда лепше изразити него оном речи, коіом се црква зове мати, а школа кѣи нѣзина. Да школа са црквом у најтешнѣой свези стояти и црква о школи найвеѣма бригу водити има, то и државни закон налаже, не само у нашої но и у свима осталим християнским државама. Свуда є религиозно морално изображанѣ најглавниа задаѣа ове школе, пак и свуда закон, да се за религиозно моралну науку и воспитанѣ у народной школи има дотична црква бринути. А ко би и мого то у име цркве на се примити и кога би другога могла ил смела црква на то опупомоѣити ил другоме ком поверити но оном, кои є за пастира и учителя поставлѣни, коме сам Спаситель вели: Паси мое стадо. Свештеник є дакле веѣ позивом свое службе єдини орган у ѣбштини, кои у име цркве школом руковати може и сме, и било би најнеправне насртанѣ на нѣгово право, врло жалостан и самої наредби Спасителѣвой противан появ, кад би се морала ова дужност и право од свештеника одузети и другоме ком поверити. Ако дотични свештеник службу ову свршивати неможе, то се има на нѣгово место други, али опет само свештеник а нико други ставити, єр надзиранѣ школе исто тако у нѣгову дужност спада као и Богослуженѣ и извршиванѣ остали св. тайни, и изчинява главну и врло битну ствар нѣговог званя.

Отуда се види одношенѣ свештеника према школи, коіой є он у име цркве и по наредби самога Спасителя за управителя поставлѣни, за рукователя свега онога, што се християнске науке и изображеня тиче. Велика є и света дужност управитель, школе бити, у коіой се они уче, кои су св. крви Спасителя одкуплѣни, нѣговим св. Духом освеѣени, у нѣгову задругу примлѣни и уписани, управитель школе бити, у коіой се уче баш деца сиромашниа и простия, коя су найвеѣним моралним злама изложена, и коя код куѣе мало ил ни мало воспитаня, запта ни реда ненауче. Али баш са тим є и у толико важнии позив све у овом погледу прописане и нуждне дужности најсавестниє извршивати; а то су слѣдеѣе :

Има пазити на походенѣ школе, да ни єдно дете неизостає од школе и науке, а наймаиѣ оно најсиромашниє; єр ко ће му

ту е неодољена у школу срцу и уму причинѣну штету накна-
дити. На уредно и приљжно походењ школе има савестно па-
зити, а на децу најсиромашнију и најзапуштенију највећма, ер
та највише неге и науке потребу.

Има пазити на запт у школи. Ово е една од најважни
ствари за успех. Под овим се разуме ред у школи, пажња закона
школски и поступак са кастигама на преступањ реда и закона.
У овој су школи деца, а „отац који своју децу милуе, он их и
кастигуе.“ У школи нема господара ни слугу, нема тирана ни
робља, но само оцеди и деца. На запт има пазити, — под овим
разумем и цело остало владанѣ са и над децом, чуванѣ од сваког
пристрашја, разумем похваљиванѣ и награђиванѣ и све што у
овај спољашњи ред школски спада.

Има пазити на науку у школи. Само најодабраше има се
овде предавати не „лажно еванђелие“ ништа се овде несме ни
молити, ни говорити, ни читати, ни на изуост учити, ни писати ни
певати, што би противно ономе било „нема у другом спасења“ и
„милошћу блаженн посталисте кроз веру.“ Болѣ ништа неучити
него лажно и душепагубно, — болѣ без молитве нег с' одпадничком,
која се християнског духа одмеће, — болѣ без песме него с' пе-
смом православлю противном. Има пазити на науку, да е добар
избор. Млеко науке за децу е. Исто тако има пазити и на начин
предавања. Обое: садржај и начин мора удешен бити по снази де-
чега сваћаня и памтења. Има пазити на науку не само да се учи
и памти него да се и разуме, шта више да и срце њом напуцѣно
буде, не само глава.

Има пазити и на спољашњост школе. Школа е као и црква
свето место, па има по томе и наређена и намештена бити. Ве-
лика е разлика, ако е школа јадна и жалостна зграда, која се сваки
час порушити може, ако е школска соба прљава мала ниска, где
деца као у обору едно уз друго стиснута седе, или кад е тврда
и јака пространа здрава и пријатна кућа; кад по њој с' прста де-
бео пра лежи, прозори непровидни од прљавине, соба пуна нау-
чине, столови и скамие излупане, или кад е све уредно и чисто.
И на ово има управитељ пазити и старати се за то. Све ове дуж-
ности изтичу из одношења његовог према школи, ако е као ћер
цркве сматра.

Али школа неможесе сматрати само као цркви принаде-
жећи институт. Ако се и есте у почетку црква једина о науци и
воспитаню бринула, школе дизала и учитељ издржавала, али сад

више није она једина, која ту бригу води. Када би она једина била, то се онда нико више неби у надзиранѣ школе ни мешати могло. Али се овога посла примила и води бригу и држава. Држава се овога и код нас још пре сто година својски прихватила, њеним настојавањем подигнуте су школе на све стране и подижу се непрестано, и од то доба држи она врховно надзиранѣ и управу, и дужна је за школу старати се, да поданицима прилику и средство даде, да могу своје душевне и умне даре изобразити и на опште благо употребити. Овоме се има црква само радовати, да се и држава за изображенѣ свои поданика стара и има је савестно помагати.

Школа је дакле како црквени тако и државни завод. Али и држава пази у свима својим наредбама и чува права цркве и послужује се у том свом праву надзирања и управе органима црквеним, консисторијама и свештенством. По данашњим наредбама о школи ставила је сама држава свештенство у најтежњу везу са школом; наредила је за надзиранѣ школа свештена лица. На овима дакле стоји дужност ову савестно извршавати, да се све државне наредбе точно испуне. Свештеник има дакле и по наредби и налогу државе и у име државе право и дужност школу надзирати, и спада му у дужност радити и бринути се, да из школе изађу побожни, разумни и за живот практични, цркви и општини, отечеству и држави верни и врени људи.

Одтуда слѣдује, да свештеник на сваку државом прописану школску науку строго пазити има и свом љубави надзирању том одати се. Он је као надзиратељ за сваку у том недоскудицу и перед одговоран. Он несме ни према којој науци немаран бити, ни казати, да га за ову или ону није ни брига учила је деца или неучила, ни казати, да се у њој неразумје и да неуме у том ништа ни помагати ни световати. На њега пада кривица, ако деца вере закона и молитава неразумје, но само пусто и у ветар брбљаю; ако неуму прописане црквене песме правилно и сигурно појати; ако без смисла читају и на изуст учено без смисла брбљаю; ако неуму писати ни простие из живота задате рачуне сигурно решити; он је одговоран, ако деца неуму у природу и њзине чудотворе погледати и код њи застати, и ту свемоћ, мудрост и благост небесног оца видити; ако ништа незнају о величини и својствима свога отачаства, његовим градовима и варошима, рекама и планинама и осталим одношајма; ако ништа незнају о историји свога отачаства, ништа о онима славним мужевима и јунацима, кој су она красна дела и задужбине за напредак и срећу

народа свог и отачаства починили. Свештеника е дужност стати за тим, да се све изврши, што е у упутству за србске учитељ изложено и налогом државним наређено. Али туда има понешто, што се даде кад ко силом оће и лажно разумети и неправо извршити, па да то nebude имаю свештеници пазити. Никоја паредба ни упутство невреди, ако нема ко ће настояти, да се изврши, у живот уведе. Из упутства ће сваки и простор учебни предмета и начин предавања видити. Онде су и дужности надзирателя најближе означене. Дал' е сваки надзиратељ садржај оная проучио и с' њим се упознао? Ми држимо, да ни едан неби требао према тој дужности својој равнодушан да буде.

Ал да деца сваки школски предмет добро науче и извештабаю, ние само за любов државе и отачаства нужно, ма да би и онда, кад би наука само ту едну цел имала сваком свештенику благо отачаства толико топло на срцу лежати имало, да никогда труда незажали, тим више се има заузимати, да оно буде, ер е то и за любов цркве исто тако нужно, и цркви е на благослов, кад су сви чланови нѣзини отресити, бистри са лепим и полезним знанјм снабдени и за практични живот спремлјни люди; зато се и несме на саму религиозну науку органишити, а према осталима полезнима и за живот нужднима наукама немаран бити или заушћивати се. По томе е дакле свештеник као служитељ цркве тим више обвезан пазити на науку и оу, коя неспада строго у коло религиозно и пазити на прописан прави и методичан поступак у томе.

Исто е тако и држанј доброга запта у школи важна ствар и по државу. У школи има младеж научити и навикнути се на покорност и поштовањ стари, на слогу и любов међу собом, на ред, точност и чистоту, на улюдност, пристойност, смерност. По томе несме ни спољашњост школе противна бити оном унутрашњј духу християнске школе. Незгодна здања и неудесне школске собе яко отештаваю запт. На све ово има свештеник савестно пазити и гледати, да све што црква и држава од школе ништу и очекую, што бољ постигнуто буде.

Из овога двоструког одношеня у коём свештеник према школи као црковном и државном заводу као црковни и државни повереник стои лако се даде и нѣгово отношенј према учителю известити и означити.

(Продужиће се).

Изясненіе Свете Литургіе.

Изъ Духовне Беседе извадио Н Ї. В.

(Продуженї.)

III.

Литургія одъ времена како е христіанска црква надъ юдействомъ и незнабожествомъ побѣду одржала.

Кадъ е црква Христова у четвртомъ вѣку господствующомъ у римскомъ царству постала и надъ невѣрствомъ незнабожачкимъ и суевѣрствомъ юдейскимъ побѣду одржала, онда су по потреби уведени нови обреди у саставъ Литургіе. Христіански цареви, и други имућни христіани сматрали су за дужность и за славу подизати и украшавати великолѣпне цркве, обезбѣдили су и повисли приходе црквенога причта; узели на себе старанї за сирочадъ, за сиромаше и страдалнике; стали заводити училишта, у којима се христіанска дѣца изъ малена поучаваху истинама еванђелскимъ. Окромъ тога у самимъ христіанскимъ породицама свакој се садъ већ слободно могао молити и учити томе, што се пре слушало само у црквама. Такимъ начиномъ великій део стараня црквеногъ припао е на грађанску христіанску обштину, и садъ црква са грађанскомъ задругомъ у заеднии приводи моде къ царству небесномо.

Пре него што бы ступили къ описанію Литургіе како се она одржавала одъ четвртога вѣка, и како се држи у православној цркви све до данасъ, нужно е у кратко пробесеѣдити: 1. о храмовима христіанскимъ; 2. о времену, у кое се садъ држи Литургія! 3. о лицама која служе олтару Господиѣмъ; 4. о свештенымъ одеждама, и 5. о сасудовима кои се употребною при святой Литургіи.

1) О святомѣ храму.

Храмомъ назива се освећено здание, у кое се скупаю христіани зарадъ поклоненія Богу, и зарадъ свршиваня светихъ тайна. Ове рѣчи храмъ и црква управо се разликую една одъ друге. Храмъ е здание, а црква е обштество христіанско, али се јошть одъ старине и храмъ Божіи зове црквомъ.

Храмови Божіи нису се свуда еднако зидали. Гдѣкои су имали дугуљастый видъ наликъ на лађу. Таква е была Софійска

У црква у Цариграду; гдѣком су были округли, као и пр. црква коју е царъ Константинъ надъ гробомъ Господњимъ подигао; гдѣком су напоследку имали обликъ крста као што е была црква у Назіанзу, коју е сазидао отацъ Григоріе Богослов. Улазакъ у цркву быо е понайвише са западне стране. Првѣй део одъ улазка звао се трапеза или притворъ, другѣй део звао се права црква, а трећѣй се део именовано олтаръ.

Притвора су была два. Спољашнѣй и унутрашнѣй. Спољашнѣй притворъ или мѣсто гдѣ се обично звони быо е одређенъ за каюћесе грѣшнике, што су одъ цркве одлучени были : у нѣму су стаяли и сасудови е' водомъ гдѣ су умивали руке и лица они, кои су у храмъ улазили. У нутарнѣй притворъ уношена су тѣла мртвѣхъ ради опояваня ; ту су стаяли оглашени т. е. они кои су се припремали за свето крштењѣ, и каюћи се грѣшници, коима е было дозвољено слушати поученія и читаня изъ Св. Писма. Овамо су могли улазити и расколиници, юдеи и сами незнабожци. Ту су се држале у стара времена вечере любви, а и садъ се чате Литіе.

Изъ притвора у праву или собствену цркву улазило се крозь тако названа красна врата. *) Кодъ овѣхъ врата су пегдашнѣ грчки цареви скидали са себе круну и оружје, кадъ су у подпуномъ одѣлу у цркву долазили. Овај део цркве одређенъ е за све вѣрне, и поделѣнъ е быо на две поле, за мушке и за женске. На средъ цркве налази се амвонъ т. е. огругла узвишеность. Ту читаю діакони Евангелія и прошенія, ту се и поученія народу даю. Амвонъ значи гору ону са које е Христосъ проповѣдао, и одвалѣный каменъ, са кога е аиѣео мироносицама благовѣстію Христова воскресеніе. Мѣсто између олтара и цркве зове се сола т. е. престоли. Ту су клироси или пѣвнице, гдѣ се чита и пое. Ту се налази Архиерейскій, а у гдѣкомѣ црквама и столъ за владоаца. С' леве пакъ стране наспрамъ архиерейскогъ стола у пѣкимъ црквама налази се тронъ Богоматере као заступнице свію христіяна, или тронъ онога светца, коме е црква посвѣћена. У новіе време амвонъ се поставля на солен између певница, а у цркви с' леве стране узвишена е проповѣдаоница, са које свештеникъ проповѣди говори и народ учи.

Олтаръ естъ најважнѣй део храма, и с' тога се узвишава са нѣколко степеніи, са коихъ су у старо време говорена поученія, и гдѣ су люди причешћивани. Олтаръ е назначенъ за

*) Овакова врата налазе се и садъ у гдѣкомѣ црквама и пр. у Св. Николаевской Сегединской цркви и т. д.

свештенослужителѣ, а мирскима людма особито женама забранѣно є у нѣга улазити. Одъ свію мирскихъ людій само се миропомазани цареви у олтару причешћую. — Олтарь є спочетка отделѣнъ быо одъ остале цркве єдномъ завѣсомъ, а доцнѣ є начинѣна преграда коя се зове иконостасъ. На иконостасу налазе се троє двери, одъ коихъ среднѣ двокрилне двери Грци називаю светыма, а мы царскима дверима, с' тога што оне откриваю улазакъ престолу небескогъ цара.

У олтару се налази: Частна трапеза, и проскомидія.

1. Частна трапеза, или престоль небеснога цара єсть освещеный и простирачима покривеный столъ, на коме се освещую частни дари, и представля онай столъ на коме є Христосъ Спаситель држао тайну вечеру; у време великога входа представля частна трапеза Иосифову баниту у којой є сахранѣно было тѣло Христово.

На частной трапези налази се: антиминосъ, евангеліє, крстъ, и ковчегъ. —

Антиминосъ єсть освещено платно на коме є изображено положеніє у гробъ тѣла Исусовогъ. Антиминосъ се распростире само на Литургіи, и на нѣга се межу частни дарови. По црквенымъ правилама, само Епископъ има право освещивати цркву, алы кадъ онъ неможе доћи, онда освети само антиминосъ, и пошлѣ у нову цркву сь дозволенѣмъ, да ю свештеници освете. Антиминосъ мора быти подписанъ одъ самога епископа, и служи као сведочанство, да є у цркви той допущено држати Литургію. У Антиминосъ ушиваю се честице мученичкихъ моштию, у споменъ тога, што су се у стара времена цркве христіанске подизале надъ гробовима мученичкимъ. *) Освещенѣ антиминоса у мѣсто престола самогъ произошло є отуда, што христіани у време гоненія вису могли имати сталныхъ црквій и у нѣма каменитыхъ престола, него су у мѣсто престола употреблявали освещеный комадъ платна кои се лако савити, носити и одъ насилія непріятельскогъ чувати могао. Речь сама антиминосъ значи у мѣсто престола, а у тайнственномъ смислу значи плащаницу, у кою є было повѣсно тѣло Спасительво.

Евангеліє на престолу се држи, да се тымъ представи присутство самога Исуса Христа, као учителя истине.

Крстъ представля присутство Исуса Христа као искупителя нашегъ.

*) VII. вселен. собора правило 7.

Ковчегъ, кивотъ или дарохранилища естѣ са- судъ у коме се чуваю на великій четвртакъ освещени частни да- рови, с' коима се болесници причешћую. Држи се свагда на пре- столу као на мѣсту за такову светию нийприличнѣмъ.

Надъ престоломъ подигнуто е у гдѣкомъ великимъ црквама небо, кое означава славу Божию и благодать.

Проскомидія налази се с' дѣве стране одъ частне тра- пезе, понавнше нузъ зидъ, или у зиду самогъ. У нѣой се при- уготовляваю частни дарови, кои ће се осветити. Она се назива и жертвеникомъ, што се на ню метаху жртве т. е прилози састоѣћи се изъ леба и вина, кое е народъ приносио ради Литургіе и ради заедничкихъ вечера. У прва времена бую е жертвеникъ одъ ол- тара сасвимъ отделѣнъ, и отделенъ то звало се предложеніе. У тайнственомъ смислу жертвеникъ означава Вертепъ у коме се Христосъ родіо, и Голготу, на коіон е распетъ, еръ у време проскомидіе надъ частнымъ даровима држисе споменъ рођеня и страдања Христоваго.

Наспрамъ жертвеника с' десне стране олтара у древнымъ храмовима налазило се отделенъ гдѣ су се чувале одежде, свеш- тени сасудови, кнѣге, и друге за богослуженіе одређене ствари. Ово се отделенъ звало сосудохранилиште или діаконикъ, збогъ тога што су диаconi црквене ствари чували. На томе мѣсту садъ се обично држи кадioniца, а оно се зове кандилоставна, а ствари црквене држе се у ормановима, што су у зиду олтарскомъ умештени.

Чело престола у истоишоме зиду олтара у саборнымъ црк- вама налази се узвишено сѣдалиште, кое се зове горнѣ мѣсто. На овомъ мѣсту сѣди епископъ кадъ се чита аностоль, а стои кадъ се чита евангеліе. Покрай горнѣга мѣста с' едне и с' друге стране постављана су была одире сѣдишта за свештенике, али сада е обичай да ови само стоѣ чело трапезе кадъ се ано- столь чита.

Осимъ тога у храму Божиємъ налазе се иконе, а приликомъ богослуженія пале се свеће и кандила, и кади се изъ кадioniце тамянномъ или измирномъ.

Юштъ у трећемъ вѣку после Христа были су зидози Божиихъ храмова иконама насликани. Погледомъ на св. иконе управљамы и подражавамо духъ нашъ на молитву и представлямо себи она света лица и она по свету цркву нашу важна дѣла, коя на икони

написана видимо. Кадъ се предъ икономъ клањемо и кадъ ю цѣ-
 ливамо, онда изявлюемо свою любовъ и благодарностъ Богу и све-
 тима, кои су на икони насликани. Преграда између цркве и ол-
 тара на којој се налазе све саме иконе, зове се иконостаѣ. Велике иконе на иконостаѣу између дверій зову се престолне иконе. Обично се поставља с' десне стране царскихъ дверій образъ Спасителѣвъ, а с' леве образъ пречисте Богородице; далѣ нузъ образъ Спасителѣвъ поставља се понаввише икона Јоана предтече съ надписомъ: „Покайтеся приближи бо ся царствіе Божіе; а нузъ образъ матере Божіе поставља се икона оногъ светителя коме є храмъ посвећенъ, или архангела Михаила и другог коегъ угодника Божіегъ. На самимъ царскимъ дверима ивображена є икона благовѣштенія, а надъ њима тайна вечера. У другій редъ стављаю се обично иконе главнихъ празника, а у трећій иконе апостола, међу којима є на среди ивображена Света Троица са крунисанѣмъ Матере Божіе. У већимъ црквама долазе јоштъ ивображенія пророка, а на врхъ иконостаѣа поставља се Икона распетія Христовогъ, кое є главно знаменѣ цѣле наше вѣре.

Свеће и кандила палѣна су спочетка у храмовима христіан-
 скимъ зато, што су и у старозавѣтної скини свидѣнія свакиј данѣ палѣне свеће у светилишту Божіемъ и зато што су се службе Божіе понаввише пођу држале. Осимъ тога осветленѣмъ храма означуемо мы духовну радостъ, и славу св. цркве наше, и предсказаніе ове наввише духовне свѣтлости у којој праведници кодъ Бога пребываю. Што є саяниі празникъ тымъ се већма освѣтлює црква.

Освѣтленѣ храма Божіегъ бива воштанимъ свећама и дрве-
 нымъ улѣмъ. Оба двоє значи свѣтлостъ духовне просвѣте за којомъ валя да непрестано чезнемо, свѣтлостъ добродѣтели, коя треба да се показує у свима дѣлима, рѣчиима и мыслима нашимъ, топлоту срдачну и пламену любовъ къ закону Божіемъ.

Каденѣ ушло є у употребленѣ изъ старозавѣтнога богослу-
 женія и изъ обичая источныхъ народа. Како у старозавѣтної цркви, тако и кодъ язычника приношени су Божеству на жртву запаљни мириси. Црква христіанска осветила є овај стародревни обичай давши му духовно значенѣ. Тако по изясненію светыхъ отаца каденѣ тамяномъ значи да су молитве наше Богу пріятне, ако ихъ одъ чистогъ срдца приносимо, а значи такође и благо-
 датъ Светога Духа, коя на таинственый начинъ услађує душе наше. Каденѣ престола, жртвеника и икона значи поштованѣ Богу

и Светима, а каденѣ людїи, кои су у цркви, и каденѣ стварїи кое се благослова ради носе, као што су пшеница, вино, елей, врбица и то бива зарадѣ њиховога освећеня.

(Продужиће се).

Образи домаћег воспитаня.

(Родитељима и стариима).

1. У Л. покраду два дечка свое родителѣ. Власт дознавши нареди да у школи пред децом каштиговани буду каштигом телесном. Оба оца и сеоско поглаварство дођу са дечацима у школу и едного од ови крадљиваца отац својом руком тако изпребїя, да сав модар дома оде и никад му више крађа на ум недође, па енога данас поштен човек, кои благосїля свог оца, кад год га се сети. Други отац беше млитава и бабска срца, те нехте свога крадљивца избити, али онако му га ено данас где с' угуреузи у тамници лежи, и ако онде нелипше, он ће на вешалама.

2. У вароши В. бїяше една удовица. Единац синак бїяше любимац майкин. Она га даде на занат, али он сваки час майки допаркиваше, а она му увек и колача и новаца крадом да отац невиди у џепове тураше. Млитава љубав ова роди рђав род. Синак изађе преисподња хуля, кои најпре майку као што она бабайка, а после и друге људе варати пође, па ено га данас вуче се као пангалоз и бећар сав одеран, а майка грижом и тугом убивна нуз бабайка у гробу труне.

3. У селу М. имаде едан уїко леп и угледа вредан обичай. Он обећа своме нећаку малом ђачићу сваке недељѣ поклон учинити, ако сваке недељѣ по едну од ови лепи народни песмица напамет научи и њѣму дође, пак е лепо изговори. Мали ђачић чиняше ово, колико за љубав поклоне још више за љубав уїка, кои дете похвалываше и кое детету милие беше нег поклони. Тако изађе дете за кратко време прави виртуоз не само у наизуст ученю, но и свима другим школским радњима. Хвала и одликованѣ подиже вештине и прианянѣ, и ово вреди код деце још више него код одрастли люди. Угледайте се сви уїци на овога, ако нисте душмани нећацима своима.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Казань непослушности.

Мали Иля имао је обичај вешати се за свака кола, која улицом пролазаше. Отац и мати код куће и учитељ у школи закраћиваше му, али Иля непослуша. Ђаред скочи и увати се за кола, а кочијаш опазивши шибне га камциом, али нехотице и несрећом погоди баш по оку тако, да одма око изцури и несташни Иля после претрпљених грдни болова оста навеке ћорав. Више је реда он у свом поздијем животу уздишући рекао: „ово је казань мое непослушности.“

Млади и матори рак.

Матори рак стане световати младог да пође унапред пливати, а не натрашке, казуюћи, како је то опасно натрашке ићи, „ер човек невиди нашто наиђе, и многи је тако свом душманину у челюсти упао; ал и окром тог, ни една животиня неходи натрашке, пак би време било, да се и ми тога луда обичај оставимо.“ „Тако је рече млади рак, и то је сасвим у реду, само буди добар те ми покажи, па ћу одма за тобом!

Коза и магаре.

Коза и магаре нађу једну главу купуса и гракнувши коза да је сама поведе брзо се досети, те стане магаре хвалити, како би га она за најблагороднију животинју држала, само да види да ли он скакати и трчати уме. Да се магаре покаже како и то уме стане скакати и бегати и док натраг дође ал коза купус поела и утекла. Тек онда се осети магаре, да невали свакој хвали веровати, ер поајвише од хула излази.

Деоба.

Крава коза и овца пођу са лавом у лов. Уловивши лав лова поделио га на четворо и онда ће рећи лав: едан део узимам, ербо сам и ја друг лова; други је део мой, ербо сам цар ваш; трећи узимам ербо сам јачи од вас; а ко у четврти дирле самном ће бела имати. Све троје сгледесе и захвале, те окрену и оду хвалећи Бога те читаву кожу изнеше.

Школске наредбе.

НАРЕДБЕ УГАР. НАМЕСТ. САВЕТА ЗА ПРАВОСЛАВНЕ ШКОЛЕ.

Привремено упутство за светске местне старатељ
источно православно народни школа од 10. Јун 1863.

број 47,015.

Како е местном старатељу дужност надгледати школу у име общинне (или вароши), зато му се постављю ова правила :

1. Дужан е свойски настоявати, да деца уредно иду у школу ; тога ради :

а) има он сваке године уз всенји одмор школски с' учителѣм пописати децу, која су за школу и која су дужна ићи у школу, и тај попис потврдити своим подписом ;

б) дужан е више пута долазити у школу и у каталог о прилежности загледати, есули у школи сва деца, која су дужна ићи у школу ; ако кое неби било у школи, дужан е разпитати зашто е изостало, па ако е дете од школе задржано, валя да родителѣ или тусторе леним речма светуе, да га прилежно шалю у школу ; аколи бы то било узалуд, валя да таке немарне родителѣ или тусторе са званѣм местног управителя школског яви поглаварству общинском (или варошком) ;

в) дужан е подписвати екстракте, у којима се сваког месеца или свака три месеца пописую деца, која изостаю од школе, па у изтраживаню, кое потоме буде чинило поглаварство общинско (варошко) валя, недржећи ник ме стране, само онда да светуе, да се опрости каштига, кад зацело зна, да е из довольног узрока дете изостало.

2. Дужан е старати се, да учитель прилежно учи децу и с' њоме поступа по закону ; тога ради валя :

а) нагледајући школу да пази ел' учитель или помоћник у школи у време школско, непочиѣ ли ученѣ доцније, и несвршуе ли раніе ?

б) да пази, нешилѣ ли учитель у време школско децу из школе, да звоне, или да му раде домаће или друге какве послове ; поступали с' децом благо ; гледали да су деца мирна и да пазе ; некаштигуели забранѣним каштигама оне, кои скриве ; држили чисто школу и ствари школске ; и долазили сам у школу чисто и уредно обучен ?

Ако опази какву ману у томе, валя да одма яви местном управителю школском.

3. Дужан е пазити заедно са управителѣм школским и учителѣм да се деца добро владаю. Зато валя :

а) да се стара, да деца иду у цркву прилежно и уредно ; па и у цркви да пази, да су деца пристойна и разумним начином да држи ред међу њима.

б) да неда по сокацима и явним местима да се деца ружно владаю.

4. Дужан е подпомагати и осигурати материялно добро школи и учителю, чувати га од штете, и ако би штете било, гледати да се накнади ; зато :

а) треба да се стара, да се огрев школски или новци за огрев на време издаю ;

б) треба да ради, да се учителю уредно дае плаћа и друге користи, колико ц како валя. — Ако опази да се учителю што закида, онда нека

приятельски напомене члановима општинским неправду и нека гледа да не дође до распре око такве ствари; аколиби распра већ била, а он нека гледа, да измири;

в) треба да се стара, да буду у добром стању школа и друге школске зграде и делови, као: кров, врата, прозори, патос, авлија, ограда и т. д. тако и школске ствари, као: табле, мапје, иконе, рачунске машине стол, скамје, столице, школско звонце и т. д. и да јави местном управителу школском и општинском поглаварству, ако опази какве мане у том. Ако се што по наредби зида или оправља, ваља да pazi да се по вишој наредби што пре почне и сврши, и да местном управителу јави, ако се у чем одступи од наредбе, или се немарљиво узради или се сасвим што пропусти.

г) где школа има непокретна добра или какву основну главницу, онде ваља старатељ школски да pazi, како се руке и едно и друго; да се добро школско с' највећом корисћу ради ил' под најам даје, а главница да се под интерес издаје на подпуну сигурност. А да му у извршивању те дужности нико неби сметао, он по овом упутству има власт и дужност подписивати рачуне о школским приходима и разходима са осталима, којима е то посао, и том приликом може он такођер и своје приметбе чинити.

5. Кад дистриктуални надзиратељ или управитељ школски обилази школе, он треба на сваки начин онде да буде, и шта е дотле опазіо, добро ил' рђаво, треба својски да каже; али не пред децом, ако е опазіо погрешке на учитељу.

6. Што местни старатељ школски у име општине (вароши) надгледа школу, с' тога му у школским стварима припада место и глас у општинском (варошком) представничству.

7. Како е местног старатеља школског посао од толиког замашаја, и до нѣга много стои да општина (варош) буде срећна, то се ваља надати, да ће се за тако важна места ягити управо најврстниј у општини (вароши) а у бирању старатеља да ће се поступати с' таком любовију према ствари, тако ревностио и помњиво, како ниште не само добро општинско (варошко) него и напредак целе отачбине. И имајући на уму дужности источно православни христјана и верни синова отачбине не треба заборављати, да школски старатељи, кој толики уплив имаю на телесно и душевно изражаењѣ младог нараштаја, — треба да поштованѣм и любовију према источно православној цркви, постоянном верносћу, поданичком покорносћу и послушносћу према светлом престолу, буду свагда сјајн углед своим суграђанима; да свештенству у нѣговим трудним дужностима око изражавања народнога буду на руци, у колико им силе допуштаю, да више наредбе с' поштованѣм примаю и уколико се нѣн тичу, да их точно и савестно извршују.

Школске вести.

ЗАДУЖБИНЕ. На све стране почишо люди увиђати, да е на данашњи дан највећа задужбина старати се, да се добишо добри учитељи уопште, а особито за народну школу. Ово е низ добро удешене препарандіе само могуће са добрим платама и пристойним снабдењем учитеља, па да се немораю бринути, како ће кору леба добити, да себе и своју децу заране,

нига да цело своје време сву мисао и бригу само школи и учено деце обрете. Тежећи за овом најлепшом намером чувше код изображени народа са сви страна, да не само богати но и сиромаси за живота као и на смрти по свом могућству завештавају, дају и остављају прилоге на побольшањѣ учительске плате у својој общини. Они низ оне многе друге добродетне намере на своју школу не само незаборављају, но на ову прво помишљају и по за највећу задужбину сматрају, добро знајући, да је добра школа једна, која је кадра добро потомство дати, люде честите, који ће све друге добродетне намере листом подпомагати, зато и држе школу за матицу свега добра и по прво дижу.

Ми смо у овом листу различни рачуна давали о трошковима домаћина изиштина или онакима, који могу и о лакшем проћи, и опет да се с њима исто оно постигне, а притом и велике задужбине учине (види школ. лист 1859. рачуни и неће с' горег бити неки од ти рачуна још едared напоменути и то најманњи међу њима, свечарства, па нека сваки на рачун узме и нека најманњи суме стави, да види шта се о Ђурђеву, Дмитрову, Арањелову, Николаеву, Јованову и ост. у трговинској общини потроши, и шта на то име оде за 40 ил 50 година, а то је за века једног човека а по највише на то, да се изопшљау осрамоте посвађају и покрве они који своје крстно име славе. А кад би се само трећина од тога на славу потрошила, трећина за незгодне случајеве у штедницицу положила, а трећина на школу и цркву дала, за цело би то и Богу и Светителу угодно било, а црква би и школа за века једног човека толика добра задобила, да би заједно са свештеницима и учительима за навек сбригута била. Паметан човек ради увек оно, што увиђа да је добро, тако је радио од кад је света и радиће до века. Ко се дакле први заветује то учинити и показавши рачун буде и код своје остале сабраће учинио да се и они заветују на свој свети дан то свето дело учинити, он ће своје общине први и највећи добротвор бити, то једно дело задушнице ће му бити нег сва друга, остаће му успомена за навек, и кад му ни пепела не буде душа ће се тргова благосиљати и светити.

Ми држимо да свештеници својом благом речи и тврдом намером највише у овом учинити могу. Та човеку ни живот не вреди, ако се не заузме за лепшом намером којом и ако све могуће не учини, да је у дело изведе. А ми незнамо да ли има лепше него цркву и школу свештеника и учителя подићи и обезбедити, утврдити та светишта и просветишта народна, где ће се учити, изображавати, про-и посвећавати док траје века и света. Благо общини која само једнога таквог свештеника узима, он ће је не само на веке опростити од тога не мало гетера издржавања цркве и школе, свештеника и учителя, него ће јој и храмове ове подићи, где ће јој цело потомство на вечита времена науку примати о лепшем свету и животу, да сретни и овог и оног живота буду.

СТАТИСТИЧНИ ПОДАТЦИ о стању правосл. народне школе у бачкој дијецези по извештају правосл. Консисторие на крају год 1863.

У бачкој дијецези има у 94 парохије свега 52 школе, од којих су две главне, (у Сомбору и Новом Саду) девет одлучени мушки и толико женски, а остало су све помешане и све србске. Места, без школе има осам, и то су сомборски салаши, свака рпа са 50 до 100 и на 150, укупна 1000

дече за школу. — У то 94 парохије са 15472 правосл. домова има деце за школу оком горепоменуте салашке 6733 мушке и по извештају само 5642 женске (које је очевидно погрешно, као и код оних у бр. 2 овог листа наведени дисцеза) свега дакле на 14400 за школу, од којих само 4200 мушке и 1790 женске свега на 6000 школу походе, а преко 8500 никад не види. То је врло жалостно. — На ово 52 школе има 84 учитеља; по томе долази на сваког учитеља преко 70 деце која школу походе, а на 170 која непоходе, и на сваку школску собу на близу 250 деце.

Овде имамо приметити, да се податци ови као и оне у бр. 2 овог листа поменути дисцезе само провинцијала тичу, а граница која у све три дисцезе велики део србског народа има, та није овамо урачуњана, ер дотични података немамо да их саопштимемо.

ПОКЛОНИ. Едан родољубиви свештеник из Баната имао је добав два егземплара школског листа на по годише платити, да их уредничтво добрима а у сиротињи находећима се учитељима пошаље. Благодарени на дару јављемо, да едан лист шалџемо у Беодру учитељу Милошу Настасићу, а други у Санад учитељу Игњату Видаковићу.

Г. Лука Јовановић плаћа на по год. шк. лист за едного сиромашног и ваљног учитеља у Лици ил у Срему. Благодарени јављемо да лист овај шалџемо Андрији Мирковићу учитељу Лежмирском.

Бл. Г. Паво Ђорђевић из Зомбе поклонивши пре четир год. 200 фр. ср. на фонд листа, заради одржања листа изволи у истой племенитој намери и сад за пет листа предплатити, да се едан шалџ на поклон србској школи у Медини, други срб. школи у Нани, трећи срб. школи у Батасеку.

Објава.

У писарници управљества срб. учитељско приправничког завода у Сомбору могу се добити:

1. Школски листови од прошасте година, и то: од год. 1858 цело за 20 нвч. — Трећа четврт од год 1859 за 25 нвч. — Друга четврт од год 1861 за 35 нвч. — Друго полугодје од 1861 за 70 нвч. — Друго полугодје од 1862 за 80 нвч. — Цела година 1862 за 1 ф. 60 нвч.

2. Кратко упутство за срб. народне учитеље друго поправљено издање за 50 нвч.

3. Бисер и драго каменџ, одабране проповедке за децу за 10 нвч.

4. Народне песме за учење напамет, друго издање за 10 нвч.

Ко ове листове и књижице имају жељу, нека се са наплаћеним писмом и готовим новцем обрати на горепоменуту писарницу, одкуда ће му се поискане ствари путем поште по на његов трошак доставити.

Лист овај излази месечно триред: сваког 10, 20 и последиџг.

Цена је на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређује Др Ђ. Натошевић. — Штамп краљев. угар. свеучил. печатња.